

1921

॥ ॐ ॥

॥ श्री हरी गुरुभ्यो नमः ॥

जलीम जमानो ❀

याने

❀ ध्रुवती धरा. 119

नादकनो दुंक सार तथा गायनो

स्वदेश हितवर्धक क्लृप्त-पुहारी.

प्रयोजक तथा लेखक:—काजीदास गीरधरलाल शाह.

हारमोक्षिमस भास्तर.

मु. नाना देवजीया. हाल निवासी-वालोड-पुहारी.

आवृत्ति १ शी]

[प्रत ३५०

आ जेलना सर्व हक छपावी प्रसीद्ध कर्तामे रजुष्टर नोंधावी स्वा-
धीन राख्या छे तेमनी रज सीवाय कोछमे छपावुं छपाववुं
भजववुं या भजवाववुं नही.)

संवत १९७८]

[सने १९२१.

क्रांतिक सुदी १.

ता. २१-१०-२१.

कॉमिट ०-३-० (त्रय आना.)

८५२८

સુરત ચંદ્રાના પુલ ઉપર આવેલા “શંકર” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં
નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમે બપ્પું.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,
કાળીદાસ ગીરધરલાલ શાહ.

અાં નાના ફેફળીઆ, પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું વાલોડ-બુહારી.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૪૨૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ જાણના મનો

વિષય ૮-૧૨-૧

બલોમ જાનો નાટકનાં મુખ્ય પાત્રો.

પુરુષ પાત્રો.

- નાદિરશાહ દિલ્હીનો મોમલ પાદશાહ.
 સમરસિંહ યુર્જસમિપતિ.
 કેશરી ... નાદિરશાહનો આગ્રિત રજસુત.
 દુર્જનસિંહ સમરસિંહનો નાનો ભાઈ.
 લાલદાસ દારડીઓ શેઠ.
 બલીહારીદાસ ... માંખવાળો ભેપો.
 ઠાટુમીઆં અરીષ્ટી.
 રામલો... તાડીવાળો દુબળો.
 પાનાચંદ ધનનો લોભી વાણીઓ.
 રાંકરલાટ..... એક આદાલત.
 રંગીલો સહેલાણી રંધીવીપર આશ્રય પડેલો વાણીઆનો
 એ સિવાય ખેડુન, સરદારો, પોલીસો વગેરે. (ઠોકરો.

સ્ત્રી પાત્રો.

- સરોજ સમરસિંહની પુત્રી.
 અંખાવતી ... સમરસિંહની સ્ત્રી-વીરાંગના.
 સીમતી દુર્જનસિંહની સ્ત્રી-સતી સાધ્વી.
 રંગીલી પાનાચંદની સ્ત્રી.
 અમમરત ... વિધવાબાઈ વાણીચણ
 રામલી દુબળી.
 એ સિવાય બાળાઓ, સખીઓ, દાસીઓ, વીરાંગનાઓ.

મી

જલ્મીમ જમાનો યાત્રા ધુજતી ધરા.

નાટકનો દ્વંક સાર.

અંક પહેલો.

પ્રવેશ ૧ લો—સ્થળ—રસ્તો—ખાળાઓનું વસ્તુ સુચન.

પ્રવેશ ૨ જો—સ્થળ—જંગલ—હીંદ દેવીનું શોકજનક દશામાં પ્રગટ થવું, સ્થિતિ ચાલુ જમાનાનું વૃતાંત, બાદ પ્રયાણ.

પ્રવેશ ૩ જો—સ્થળ—રસ્તો—હીંદુ મુસલમાનની લડાઈ, હીંદ દેવીનું પ્રગટ થઈ એકમતાનું જ્ઞાન કરાવવું.

પ્રવેશ ૪ થો—સ્થળ—નાદિરશાહનો દરબાર—નાદિરશાહનું ગર્વમાં પુનાઈ સામંતો સાથે આનંદ, ત્યાર બાદ કેશરીનું આવવું તેને સેનાપતિની પદવીએ દાખલ કરવો, ગુર્જરધિપતિ નરેશ સમરસિંહને પત્રીકા લખી આમંત્રણ.

પ્રવેશ ૫ મો—સ્થળ—રસ્તો—દારૂડીઆ તાડીવાળા ગાંજ-વાળા અશીશી વિજેતેએ મળી આનંદ કરવો, ત્યાર બાદ ધનભોળી પાનાચંદને ત્યાં ચોરી કરવા જવું.

પ્રવેશ ૬ ઠો—સ્થળ—રાજ સમરસિંહનો દરબાર—રાજ્ય સંબંધી વાતચીત, સરદાર નાદિરશાહના તરફથી સીપાઈનું પત્રીકા ભ્રષ્ટ આવવું, પત્રીકા વાંચવી, સમરસિંહનો ક્ષત્રી ટેકને છોડી મહેચ્છને તાથે ન થવા નિશ્ચય, દુર્જનનું વચ્ચે પડવું, બાદશાહ નાદિર સાથે વેર બાંધવાથી રાજ્યને પાયમાલ કરશે તે વિષે સુચન, સમરસિંહે તેને

ધિક્કારી કાઢવો, દુર્જનનું બાદશાહને સરણે જવા કરાવ કરી આપ્યા જવું.

પ્રવેશ ૭ મો—સ્થળ—રસ્તો—દુર્જનનું અપમાન થયેલું હોવાથી ક્રોધાવેશમાં બાદશાહને મળી સમરસિંહને ઠાર કરવા નિર્ધાર, ત્યાં દુર્જનની સ્ત્રી શ્રીમતીનું આવવું, પતિને શીખામણ, દુર્જને તેને ધીકારી આપ્યા જવું.

પ્રવેશ ૮ મો—સ્થળ—જંગલ નાદીરશાહની ડાવણી—ત્યાં પુટેલા દુર્જનનું આવવું, રાત્રીનો સમય, પોલીસે રોકાણ કરવું, દુર્જને પોલીસના કાલાવાલા કરી બાદશાહને નિંદ્રાથી જાગ્રત કરવા કહેવું, નાદીરશાહનું આવવું, દુર્જનને પોતાની તહેનાતમાં રાખી લેવો,

સરદારની જગ્યાએ રહી કામ સર્વ બજાવજે,

હાજર હરનીશ રહી હુકમ હંમેશ ઉઠાવજે.

દુર્જનની તે પ્રમાણે વર્તવા પ્રતીજ્ઞા, સરદારે સમરસિંહ માટે શું કરવું તે વિષે પુછવું, દુર્જને લઠાઈ કરવા રસ્તો બતાવવો, સરદારોનું તે તરફ કુચ કરવા સામતોને આજ્ઞા.

પ્રવેશ ૯ મો—સ્થળ—પાનાચંદનું ઘર—રંગીલીનું ગાયન માતા આવવું, આશ્ચર્ય રંગીલનું આવવું મેળાપ આનંદ, પાનાચંદનું ઉપરાણી કરીને આવવું, બારણું ઉઘાડવા જુમ મારવી, રંગીલનું ગભરાવું, રંગીલીએ પોતાની સાડી પહેરાવી ધંટીએ બેસાડવો, પાનાચંદનું આવવું, પાનાચંદે રંગીલીને આ કાણુ છે એમ પુછવું, પાનાચંદે તેને જણવા આવવા ના કહી બહાર કાઢી મુકવી, રંગીલનું આપ્યા જવું.

પ્રવેશ ૧૦ મો—સ્થળ—રાજમહેલ—રાજ સમરસિંહની રાણી સાથે વાતચીત, ત્યાં સીપાઇનું આવવું, જીલમ થયો લશ્કર અંદર દાખલ થાય છે તે વિષે સમાચાર જણાવવા, રાજનું કોષે ભરાવું, લઈવા જવા માટે રાણી પાસે રજ માંગવી, રાણીએ રજ આપવી, કાત્રીની ટેકને ખાતર પ્રાણીની પરવા નહીં કરતાં લઈને, હું પણ આવું છું કહી વિદાય થવું.

પ્રવેશ ૧૧ મો—સ્થળ—લઢાઇ—રાણીનું દુર્ગમની જાળીથી ઠાર થવું, રાજ સમરસિંહને સુઝાં, નાદીરે કેદી કરી સમરને લઈ ચાલ્યા જવું.

ફા.પ.

અંક પહેલો સમાપ્ત.

અંક બીજો.

પ્રવેશ ૧ લો—સ્થળ—દરબાર—સરદારનો આનંદ, નાચ ગાયન થયા બાદ સમરસિંહને કેદી હાલતમાં હાજર કરવો, તેની પુત્રી સરોજનું માંગુ કરવું, રાજાએ ઇન્કાર કરવો. સરદારનું ચીઠાવું, રાજાને ફાંસીએ લટકાવવાનો હુકમ.

પ્રવેશ ૨ જો—સ્થળ—બગીચો—સરોજનું સખીઓ સાથે બગીચામાં ફરવા આવવું, પોતાના પિતાને કેદી તરીકે લઈ ગયા બાબત શોક, સખીઓએ શાંતિ આપવી, દેશના ઉદ્ધાર માટે મરજો, બાદ સરોજ પોતાના પિતાને છોડવવા માટે પ્રયાસ કરવું.

પ્રવેશ ૩ જો—સ્થળ—રસ્તો—અમરતનું પાનાચંદને ત્યાં ફાંસીઆ જમે મુકવા આવવું, પાનાચંદનું મોહીત થવું, ફાંસીઆ

આપી અમરતનું જવું, ત્યાર બાદ કંઈક ભટનું, રૂપીઆ આપી ચામચા જવું, બાદ ચોરોનું આવવું, ચોરી કરી જતા રહેવું.

પ્રવેશ ૪ થી—સ્થળ—જંગલ—રાજને ફાંસીએ લટકાવવો, સરોજનું આવવું પોતાના પિતાને મુક્ત કરવો, સિપાઈ ઠાર, અવાજ સાંભળી નાદિરનું આવવું, સરોજને જોઈ મોહિત થવું, પ્રેમની માંગણી, સરોજનો ઇન્કાર, સરોજને તથા રાજને કેદ કરવા, કેશરીનું આવવું સરોજને જોઈ મોહિત થવું.

પ્રવેશ ૫ મો—સ્થળ—રસ્તો—કેશરીનું સરોજના રૂપચુલુના વખાણ કરતા આવવું, સરોજના છુટકારા માટે જવું.

પ્રવેશ ૬ ઠો—સ્થળ—જેલ—સરદારે સરોજને પોતાના તાબે થવા કહેવું, સરોજનો ઇન્કાર, સરદારનું ગુસ્સે થઈ ઠાર કરવા ધસવું, કેશરીથી બચાવ, સરદારનું નાસીપાસ થઈ ચામચા જવું, સરોજનો કેશરી પર પ્રેમ, કેશરીએ લગ્નથી જોડાવા કહેવું, સરોજે કેશરીને આપણી મએલી સ્વતંત્રતા મેળવીશું ત્યારે લગ્ન કરીશું એમ કહેવું, કેશરીની સ્વતંત્રતા મેળવવા બચકર પ્રતિજ્ઞા, સરોજ લઈ પ્રયાણ કરવું.

પ્રવેશ ૭ મો—સ્થળ—પાનાચંદનું ઘર—રંગીલાનું આવવું, રંગીલી ન હોવાથી વિચારમાં પડવું, પાનાચંદના આવવાથી રંગીલાનું સપકાઈ જવું, ત્યાં રંગીલે રંગીલીના કપડા પહેરી રંગીલી બની જવું, પાનાચંદે રંગીલીને ચઢા લેવા મોકલવી, ખરી રંગીલીનું આવવું, ચઢા ન લાવવા માટે શેઠનું ગુસ્સે થવું, રંગીલીએ કહેવું કે તમે મને ચઢા લાવવા કહ્યું નથી કહી અંદર જવું, શેઠનું પાછળ જવું, રંગીલાનું રંગીલીના રૂંસમાં સપકાવું, મોટાળો પકડાયો.

પ્રવેશ ૮ મો—સ્થળ-જંગલ—પ્રેમી યુગલની પ્રેમ યોગતા,
હાર્ય વિનોદ, સરદારના માણસોનું આવી ચઢવું, દુર્જનસિંહે કેશરી
ની પર્ણકુટીકા સળગાવવી, કેશરીનું ગુસ્સે ચવું, જાનની લલક,
દુર્જનસિંહની હાર, દુર્જને મારી માંગવી, કેશરીએ મારી આપવી,
દુર્જનનું આલ્ખા જવું.

પ્રવેશ ૯ મો—સ્થળ-હરપાર—દુર્જનનું આવવું, સરદારે કેશરીના સમાચાર પુછ્યા, દુર્જને પોતાની હારની જણાવેલી હકીકત,
સરદારનું ગુસ્સે ચવું, સમરસિંહને કેદી દશામાં હાજર કરવો, સમરસિંહને દુર્જનના હાથથી હાર કરવા નિશ્ચય કરી સ્થાનમાં મોકલવો.

પ્રવેશ ૧૦ મો—સ્થળ-સ્થાન ભૂમિ—દુર્જનસિંહે સમરસિંહને હાર કરવા સમશેર ઉપાડવી, શ્રીમતીનું જિયા થયેલા હાથપર તીર મારવું, સમશેરનું નીચે પડવું, શ્રીમતીનું આવવું, દુર્જને શ્રીમતીને જોઈ ક્રોધિત થઈ તેને હાર કરવા ધસવું, કટારથી શ્રીમતીને બચાવ, પતિને બોધ, દુર્જનનું નાસીપાસ થઈ આલ્ખા જવું.

પ્રવેશ ૧૧ મો—સ્થળ-જંગલ—સરદારનું આવવું, કેશરીની ગેરહાજરીમાં સરોજને બાંધી પોતાના માણસો સાથે રવાના કરવી, કેશરીનું આવવું, લલક, સરદારનું નાસી જવું, કેશરીએ પુઠ પકડવી, પુછવું છૂટવું, કેશરીની શોકજનક દશા. અંક પાંચે સમાપ્ત.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ ૧ લો—સ્થળ-રસ્તા—કેશરીનું બટકતા આવવું, સરોજ વિના મુઝાવું, તપેલા હૃદયને શાંતિ મળતી નથી, શોકજનક દશા, આત્મભોગ કરવા તૈયાર ચવું, લલક દેવીનું પ્રગટ થઈ બચાવ કરવો, ધીરજ આપી દેશનું સાર્થક કરવા ઉપદેશ, કેશરીનું બચકર રૂપ, પ્રતિજ્ઞા બાંધ કરી આલ્ખા જવું.

પ્રવેશ ૨ જો—સ્થળ—દરબાર—સરદારે રાખને ઠાર કર્યા બાબત દુરજનને પૂછવું, દુરજનનું ના કહેવું, શ્રીમતીથી ચર્ચેલો બચાવ અને તે સંબંધેનો ખુલાસો, સરદારનો ક્રોધ, જેને દેખી તેને સત્યાવવાનો ઓરડર, કાળો કેર, ગરીબ તર્વગરને એક ન્યાય અન્યાય વર્તન.

પ્રવેશ ૩ જો—સ્થળ પાનાચંદનું ઘર—ચોરી થયા બાબત પાનાચંદનો શોક, અમરતનું રૂપીઆની ઉધરાણી માટે આવવું, શેઠે અમરત પાસે ચીઠી માંગી ખાઈ જવી, અમરતનું મુંઝાવું, પાનાચંદ તેનાપર આશંકે થઈ બળાત્કાર કરવો, અમરતે કરેલો તુચ્છકાર, પાનાચંદે અમરતનું છરાથી ખુન કરવું, શંકરભટનું આવવું, રૂપીઆ માંગવા, પાનાચંદે ચીઠી માંગી ખાઈ જવી, શંકરભટે મદદ માટે પેલીસને બોલવવા યુમ મારવી, શંકરભટને તમચાથી ઠાર કરવો, રંગીલીનું આવવું, અમરતનું તથા શંકરભટનું ખુન નિહાળવું અને તે બાબત પૂછવું, પાનાચંદે ઉડતા જવાખ આપવા, રંગીલીનું ખીજવાવું, રંગીલીને ઠાર કરવી, પેલીસનું યુમ સાંભળી આવવું, પાનાચંદને કેદ કરવો.

પ્રવેશ ૪ થો—સ્થળ—સરદારનું કમન ભુવન—કેશરીનું છુપા વેશમાં આવવું, મહેબને આગ લગાડવા પોતાના માણસને સુચન, સરદારનું છુપા વેશમાં આવવું, સરદારનું ખુન કરવા જવું, કેશરીથી અટકાવ, બેદનો ખુલાસો, કેશરીએ સરદારને લાઇ નિદામ થવું, બાદ આગ લાગવાથી બાદચાલનું જગવું, દુરજને આગ લગાડનાર માણસને લાઇને આવવું, સરદારને જણાવવું, સરદારે આગમાં હોમી દેવા હુમ્મ કરવો.

પ્રવેશ ૫ મો—સ્થળ—રામલાનું ઘર—રામલો પૈસાદાર ચર્ચેલો હોવાથી શોકમાં રહેવું, તાડી પીને મોજ કરવી, પોલીસે આવી રામલાને પકડી ચાલ્યા જવું, રામલીની શોકજનક દશા, તાડી નહિ પ્રતિજ્ઞા કરવી.

પ્રવેશ ૬ ઠો—સ્થળ-જંગલ—રાજ સમરસિંહને ખેડુતોને ઉપદેશ-સેવામાં હિત સમાયજી છે એમ ઉપદેશ કરવો; એક સંપત્તિ થવા કહેવું, શ્રીચતીએ ઓઝોને કેળવણી આપવા સુચન કરવું, સર્વતું એકમત થઈ પ્રયાજી કરવું.

પ્રવેશ ૭ ઠો—સ્થળ-રસ્તો—સરદારે કરેલા ઓરડર પ્રમાણે દુરજને ખેડુતોપર જીલમ મુજારવો, કેશરી અને સમરસિંહને ખતાવો નહિતો મરજીને જરજી થાવ, ખેડુતોએ ખતાવવા પાડેલી ના, ખેડુતોને માર, સત્ય નિતિનો નમુનો સર્વ ખેડુતોને કેદ કરવા.

પ્રવેશ ૮ ઠો—સ્થળ-દરબાર—સરદારે દુર્જનસિંહને બોલાવવો, કેશરી અને સમરના માટે પૂછવું, દુરજને સર્વ ખેડુત કેદને હાજર કરવા, સરદારનું સર્વ હકીકત સાચી જણાવવા ફરમાન, ખેડુતોએ અમે જણાવતા નથી કહી કાલાવાલા કરવા, દુરજને ખેડુતોને સળગતી આગમાં બાળી નાંખવા હુકમ કરવો, સરદારનું વચ્ચે પકવું, દુરજને દેશહોદીના આરોપ માટે શીક્ષા આપવા જીવતો બાળી મુકવા ઓર્ડર કરવો, સમર અને કેશરીથી બચાવ.

પ્રવેશ ૯ ઠો—સ્થળ-બગીચો—સખીઓનું આવવું, સરોજના છુટકારા માટે આનંદ, સરોજનું આવવું, સખીઓ સાથે પ્રેમ ચેષ્ટા હાસ્ય વિનોદ, ત્યાં કેશરીનું આવવું, સખીઓનું ચાલ્યા જવું, કેશરીનો સરોજ સાથે પ્રેમ આનંદ.

પ્રવેશ ૧૦ ઠો—સ્થળ-જેલ—કેદીઓનો પરતાવો, પોલીસે આવી સરવે કેદીઓને કાલે દરબારમાં હાજર કરવા સુચન કરી જવું.

પ્રવેશ ૧૧ ઠો—સ્થળ-દરબાર—સમરને રાજગાદી, એકત્ર સંપત્તિ સભા, સરવેનો આનંદ, નાદિરના હાથે કેશરી ને સરોજનો હસ્ત મેળાપ, દિંદ દેવીનું પ્રગટ થવું અક્યતા માટે ખુશાલી.

॥ श्री ॐ ॥

જાલીમ જમાનો યાન ધ્રુવતી ધરા

નાટકના ગાયનો.

મંગળાચરણ.

બાળાઓ—

દીનાનાથ વિભુ ઉગારો
તારો ભવ જળ પાર ઉતારો—દીનાનાથ.
અચરણ ચરણે તારે તું મારે કે ઉગારે
યા સહાય સંકટ જાય સુખજ થાય
શાન્તી પમાય—દીનાનાથ.
પીડા તો આ હોઈ તેને ઉગારવાતું આવજો
રીઢી સીઢી વિભુ હમારી
ગયેલી પાછી આપજો—દીનાનાથ.

નાયકા—

૧

બાલમ મોરો કેસે ના આ ચોરી
ના આ ચોરી મોરો ના આ ચોરી—બાલમ.
જેજન ખીતી જાયે ચેન પડે ન હાયે
કયા કહૂ મોરો દુઃખ સહો ન જાયેરી—બાલમ.

હાં ગાં અં તાં— ૨

ઉડાવો બસ લહેર ફાડો કીધી મહેર
વળશે આજે વેર બસ ભથ્થું એને વેર
મારી કાપી છુંડી એને કરથું કાળો કેર-ઉડાવો.

અલ્યા રામલા આવ

(એ લાયવો ફાફા લાયવો)

ઉપર ચવાણું આવ નહીં મળશે આવો ફાવ
ઠીક આજે મળીઆ ઉડાવો ગાંજેકી કઢીઆ
અરીણી ઝોકા ન ખા તું
ઠંડી તાડીની લહેર-ઉડાવો.

રામલો— ૩

ખુહી થયોરે હું તો ખુહી થયો
વાહવાહ હેઠીઆ ખુહી થયો
તારી લાવહું મોજ ઉડાવહું
આજથી તારો ફાહ થયો-વાહ.
રામલીની પાહે જવાદે
ગ્યાલન છે એક તારી લેવા દે
આજે હોતાનો હુરજ થયો-વાહ.

દરબારીઓ— ૪

જય પામે મહારાજધિરાજ અવિચળ તપો તમરાજ

રીઢી સીખી સકલ વસ્તુને પામો
 મુજમ આપનો જગમાં જામો
 રૈયત સર્વેનાં દુઃખડાં વામો
 ગુણ સા ગાઠએ તમારા સીરતાજ-જય પામો.

મીમતી-દુર્જન— ૫

અવિચારી સાહસ કાર્ય ના કરો
 રાજદ્રાહી પાપનો જોજ શીરે ન ધરો-અવિચારી.
 રાજ લોભ મળવાની આસે તેનાથી શું પેટ ભરાસે
 પાપ તમારું નિશ્ચે ખાસે
 અધોર કૃત્ય ના કરો-અવીચળ.
 ધીક્ર નારી મેણું શું મારે
 નકટકટ નહી સીખ લગારે
 જોલ વધુ શું કહેવા ધારે
 અખળાનું કહેવું જરા સીરે ધરો-અવિચારી.

નાદીર-સીપાઇઓ— ૬

થાવો તૈયાર લગાડો નહી વાર
 મારી કાપી ખાળીને લુંટી લીયો નગર ખનર-થાવો.
 શાણા સરહારો હરહમ રહેજો હુશીયાર
 દુષ્ટનો સંહાર કરવા હસ્તમાં ધરો તલવાર
 તૈયાર હુશીયાર દુરમનની છે હાર

કરશું સંહાર કયા નહી લગાર
કૃતાંત બનશું કાળ-થાવો.

રંગીલી-રંગીલ—

૭

હાંરે મારી ખીલી જુવાની એળે જાય છે
અરે કોઈ આવો આ પુષ્પને ખીલાવો
લોગી ભ્રમર વિના કરમાય છે-હાંરે.
રંગીલ આવશે મીઠાઈ લાવશે
મનગમતી મોજ કરાવશે
ઘરનો ઘણી મારો કંજુસ છે
હમડી માટે મરી જાય છે-હાંરે.
આવ્યો છું ખ્યારી લાવ્યો છું ઘારી
લે આ હાર મોતીનો તૈયાર છે
લાવોને ખ્યારા રસીકજી મારા
આ દાસી આપની તૈયાર છે-હાંરે.

રંગીલી—

૮

એ....એ....એ....ચાલો હું તમને જમાડું
એ મારા ખ્યારાને રંગમાં રમાડું-ચાલો.
લોજન પીરશું ભાત ભાતનાં
ચટણી કચુંબર શાક જાત જાતનાં
મજજ ને મોતીચુર લાડુ-ચાલો.

સેજ મુંવાળી મચળુની તૈયાર છે
 મોહનજી મારા હૈયાના હાર છે
 ખ્યાલી હું પ્રેમની પીવાડું—આલો.

પાણી-રાજ—

૯

શત્રુથી લડને પાછા નહી પડને
 આવીશ પીયુ રણમાં લડવાને કાજ-શત્રુ.
 દેશને કાળે બહાલી પ્રાણ આ તૈયાર છે
 મોગલોના હસ્તે મરવું તેનાથી કદી નહી ડરવું
 સત્રીની ટેકથી ધરા ધુળવશું રે-શત્રુ.

સાખી—લકમી લુટાતી દેશની એ....બચાવો સ્વામી આજ,
 પાપી અધર્મી આવીઆ લેવાને સતિઓની લાજ.

તેનાથી બચાવોરે પાછા નહી આવોરે
 સત્રોકુળ સીરોમણીરે-શત્રુ.

સમરસીહ—

૧૦

નફટ ફટ ધીક દેશદ્રોહી તુને
 બતાવે મોહું કાળું એ નિર્લજ મુને-નફટ.
 દુર થા દુર એ અવિચારી લજવી તે જનુની તારી
 પાપી થયો દયા નહી આવી તુને-નફટ.
 મરણથી ઠરી ગયો મલમ્લને સરણે થયો

કત્રીકુળને એબ અપી કલંકીત થયે તું પાપી
વધુ થું કહું ધીક્કાર છે તુને-પદ્મ.

નાયકા—

૧૧

છોટી છોટી છતીઆં માનું નહીં બતીઆં
મોહન તેરી અખીયાં ને બદુગરા હય-છોટી.
રાત ખીતી ન બાયે મોરી
કહા કહું મય દુઃખ
ખીતી સારી રે ન બાલમ ન આરો
પાઉયે કૈસે સુખ-છોટી.
પીયુ કારન મૈય બનુ ભેગણ કાલે ઉબેષ
હુ હુ મેરે ખ્યારે ને જંગલ દેશે દેશ-છોટી.

નાયકા—

૧૨

પીયુ બસે પરદેશકી માંહી
તેરે ખીના ચેન આવત નાહી-પીયુ.
જપુ તેરી માળા નીશદીન મનમાં
લગની લાગી હય મેરે તનમાં
ભોજન સારે લાવત નાહી-તેરે.
આવોળ ખ્યારે સતાવો ન સૈયાં
મોહનળ ચતુર સુબળ કનૈયા
તલપ તલપ લયા પાયે
દુઃખ કહાં કહો ન બાયે
અંતર પીસા દેણ બણતા નાહી-તેરે.

સરોજ-સખી—

૧૩

હાય દયા મુજ થઈ શું નહારી
 બચવાની નથી હવે કાંઈ બારી-હાય.
 પીતા કેદી થયા દુખે દયા નહી કરી
 પુત્રીના દુઃખની દાઝ આવી નહી જરી
 અંકટ સહન કરું કેમે બારી-હાય.
 ધિરજ ધારો શોક નિવારો
 શુરવીર બની પીતાને ઉગારો
 થારો વિભુ આપને સહાયકારી
 આજે ઉઠાવો આનંદ બારી-હાય.

સરોજ-સખી-ગરબો— ૧૪

તૈયાર થાવોને સખી સહુ આવોને
 દેશને ઉદ્ધારવા ભુમીને વધાવોને-તૈયાર.
 મળીઆં આજે આપણે
 એક સંપ સહુ થાવ
 અસ્ત્ર શસ્ત્ર સજ્જને સુરી
 ક્ષતાણી બની બાવ
 દેશનો ઉદ્ધાર કરશે વિભુ બહાર
 આનંદે ઉમંગે ભુમીને વધાવોને-સખી.
 કરીશું સેવા દેશની આત્મલોગે સહીશું સહુ

આલો ઉમારો રાયને
 વધુ વિવેકીને શું કહું
 સફળ છુંદગી અણાય
 કલ્યાણ દેશનું ને થાય
 પ્રીતેથી પ્રણ્યાત્મા બચાવોને-તૈયાર.

સમરસીહ—

૧૫

મનુષ્ય તું ભુલ ખાય છે
 ખાયું તારૂં થાયે નહી
 ચઢતી પડતી સૌની થાય છે
 લખ્યા લેખ તે મીટે નહી-મનુષ્ય.
 હરીશ્ચંદ્ર સરખો રાજવી
 સતિ તારામતી રાણી સહી
 નીચ ઘેર પાણી તે ભરે
 સતિયા સત્ય ચુકે નહી-મનુ.
 પ્રભાતે રામ રાજ થશે
 અધર્મી રાવણ શું બચી જશે
 સવળુ થાતાં અવળુ થયું
 અયોધ્યા મુકી જંગલ મહી-મનુ.

કેશરી—

૧૬

ચંદ્રવદની ચપળા ચતુરા
 ચારી અધ હૃદય મોરારે

ખ્યારી વિના ચેન પડે નહી
 જીવ ગભરાયે મોરારે-ચંદ્રવદની.
 કમળવદની ગજ ગામીની
 કોમળ કઠી લચકાય
 ચંપકવરણી કમળ નયની
 વખાણુ કડું શાં તોરારે-ચંદ્ર.
 લોટ ખ્યારી યાશે તારો
 જેલ થકી કડું છુટકારો
 મન માફું વિહવળ તુજથી રહે છે
 દર્શન કડું હું તોરારે-ચંદ્ર

કેસરી—

૧૭

જે પ્રેમ પ્રગટે અંતરે એ જીવંતીનું ગાન છે
 જણાય ઉત્તમ વસ્તુ જગતમાં
 પણ પ્રેમ મંત્ર મહાન છે
 મન મુઝાય છે અકળાય છે.....ખ્યારી માફું
 ચેન પડે નહી તુજ વિના લાગે સુખ અકાફું-મન.
 સાર મંસારનો જણાય છે પ્રિયા તુજથી
 સી સતિ શાણી વિના
 મુઝ હીસે છે ઘર માફું-મન.
 દેવીની ઉપમા તુજને જગતમાં આપી શકાય
 સન્નારીઓ ન હોય ત્યાં લાગે જમત માફું-મન.

સરોજ—

૧૮

સહાય થાવો હે મોસારી

સ્તુતી કરું હું તારી—સહાય.

વૃજવલ્લભ કરું કાલાવાલા નટવર કહાન કૈયા લાલા

સંકટ સર્વ નિવારો આસમારો—સહાય.

રાત્રી જેવી અંધીયારી પામે ન ચંદ્રનો ભાસ

તિમીર સમતાં નિસા વિરમતાં સુર્ય ઉદય પ્રકાશ

એજ પ્રમાણે કયા કર તું

સુખ આપી સંકટ અમ હર તું

નોકા ભર ફરીએ ડુબે હમારી

આશા તારી લેજે ઉગારી

મુર્તી સારી મંગલકારી—સહાય

સરોજ—કેસરી—

૧૯

નાથ લીયો મુને સાથે હું આવું સાથે હું આવું

તણ ઘટે નહી પ્રીતમ જાઉં—નાથ.

વિયોગ તમારો અતિ દુઃખકારી

મુખ્ય હૃદય મમ તલ્લસ્યુ ભારી પ્રિયે સુખકારી—નાથ.

હરનિશ ગુફાગીરી તરૂમાં કેમ રહેવાશે સુંદરી

ટાઢ ને તડકાઓમાં ભુખ તરસમાં જશે મરી

ડર નહી પીયુ દુઃખથી સહીશ એવાં કષ્ટો પ્રીત કર

સુખકર સમાગમ આપણે

વરોશું સાથે વીજ્ય વરી

રહેશું સદા ધિરજ ધરી—નાથ.

૨૦ પા. ૨૦૨— ૨૦

મારો નહીં અરેરે (૨)

છોડું નહીં લુચ્યા તને

આપું શિક્ષા આજ તે ખુબ ગોટાળો કીધો

લીધી મારી લાજ પડો નહીં બાજ આવે છે દાઝ-મારો.

હયા તો જરા લાવો સ્વામી વધુ ન સતાવો.

થયો મુને પસ્તાવો કહું કયાં જઈ હું કાવો-મારો.

સરોજ-કેસરી— ૨૧

જુલો જુલો હું તમને જુલાવું

મીઠાં મીઠાં ફળો આપી મારા નાથને રીઝાવું-જુલો.

બનાવું પુષ્પની માળા પહેરાવું

હૃદયના હારને કંઠે સોહાવું-જુલો.

આખી—કરૂ સેવા હું આપની બાણું સુંદીર રયામ

હાવભાવથી રીઝાવું છો હૃદયના આરામ.

રાજકુમારી સેવા તમારી હૃદયે ધારી

ટેવી કહી બોલાવું-જુલો.

સતિ શાણી જે જગતમાં પતિને રીઝે સદા

તને નહીં જે સ્વામીને આવે શીરે આપકા

ધન્ય છે ટેક તેનો વિવેક

બણે પતિ એક ગુણ તેના શા ગાવું-જુલો.

સમરસીહ— ૨૨

મનવા છે ખોટો સંસાર ન પામ્યો કોઈ એનો પાર-મનવા,

મુખ દુઃખ આ સૃષ્ટિ મહી

સરજ્યા સરજનહાર મનુષ્યના કર્મો પડે છે તેનો આધાર
મીઠ્યા શોક ના ધાર-મનવા.

દયા દીનતા દાનમાં હરનિશ રાખેા પ્યાર

અમાં સર્વે સ્વાર્થનાં છે ભણેા અળ પંપાળ-મનવા.

સત્ય નિતીને રીતી જનમાં બેઠો ચીત્ત નરનાર

બીજા અન્ય ઉપાય નકામા તરો ભણેા ભવપાર-મનવા.

શ્રીમતી—

૨૩

ભક્તજનેને વિભુ બચાવનહાર બચાવનહાર વિભુ તારણહાર-ભક્ત.

પ્રથમ ભક્તોને દુઃખ આપે કરી કસોટી કષ્ટ તું કાપે

સંકટ સમય મહ વિભુ તારણહાર-ભક્ત.

પ્રલ્હાદ ભક્તને પુરો સતાવ્યો સુધનવાને તેલમાં તાવ્યો

છેવટે કીધી અક્ત તણી બહાર દુષ્ટો અંતે પામ્યા હાર

દુષ્ટો અંતે પામ્યાહાર-ભક્ત.

જીવો વિચારો અધર્મ ન ધારો પ્રભુ બજવાનો સમય છે સારો

સમજ સમજ મન કરી લે વિચાર

કરી લે વિચાર દયા હૃદયમાં તું ધાર-ભક્ત.

કેસરી—

૨૪

અરે કોઈ લાવો મમ પ્રીયને ખતાવોને

જન ધાયલ થયું મારું રૂઝ ન આવે

પ્રીયાને ખતાવે સંદેશા ન લાવે—અરે કોઈ.

સાખી—ચોરી ગદ્દ દીલ મારું રટું હું હરનીશ

નાશ સુઝ પડે નહિ પ્યારી વિના.

મલે નહિ આરામ—અરે કોઈ.

પ્રેમદા વહાલી મળે નહિ સુનું લાગે રાન
 ક્યાં જઈ શોધું પ્રિયા તને જુલો ભાગા બાન
 સાન બાન જુલાવે પ્રિયાને બતાવે
 મન ધામલ ચમું મારું રજ ન આવે—અરે કોઈ.

રામલી—રામલી—

૨૫

લે લે લે લે પીલે ટારી વાહરે વાહ જો રામલી મારી
 લાવ લાવ જરા પી લઉં ટારે તેહુ ખુદી ચાહું
 રામલા ને રામલીની જોડી બહુ ઢારી
 હું ચલો રાજ ટારો હુ ચમ રાણી મારી
 પીવાના છે મળ આજે હેઠે આપી રજ
 કરહુ આજે લેર ટારીએ કીધી મહેર
 આવરે મારી દેવજીંકરની ધારી—લે લે લે લે પી લે ટારી.

મીમતી—

૨૬

સુધરે નહિ માતા તહી બચ્યાએ આગત રહે
 સ્ત્રીઓની મહુનાથી ત્યાં દેશ પ્રથમ પમથીયું માતા તણું—બચ્યાએ.
 બચપણમાં સાથી રહે માતા આપે બાન
 કન્યા કણક જેમ કેળવે તેમ તે સુધરે સહી
 સંસારમાં ગ્રહણીરૂપે સ્વાને સાથે સહે
 પ્રધાન રાજ્ય સાચવે રાજ્યનો આધાર
 સ્ત્રી ધરમાં શોભતી સાચવે ધરનું દાર
 કેળવણી માતા તણી પ્રથમ આપે કામ
 સુધારે નીજ બચ્યાને જેસે નહિ જ્યાં દામ
 સ્ત્રીઓ સારું જામે માન દીધો ને તેને હનું જાન

ત્યારેજ આ દેશ આખાક રહે
સુધરે નહિ માતા તણી બચ્યાઓ જ્ઞાન રહે.

મીમતી-સવે—

૨૭

હમારા દેશનું કલ્યાણ કુલુદી કપો પ્રભુજી આપો પ્રજાજ્ઞાન-હમા
સકળ પ્રાણીનું બંધુ થવામાં એક સંપ જો થાય

એક સંપ જો થાય દયા દીનતા સત્યને ધારે

એજ સાત્ર પ્રમાણ-હમારા દેશનું કલ્યાણ.

ભારતજન કરીએ અભીવંદન હે જગદાધાર

સ્વતંત્રતા મેલેલી પાછી આપો હમારો દેશ હિંદુસ્તાન-હમારા

ભારંગના—

૨૮

કરું હું દેશની સેવા જીવન ધનની નહિ પરવા

સુધારો દેશનો કરવા નિશ્ચય મારો જગે કરવા

બનાવીશ કુદુમ્મ મારાને સુણાવીશ સંગીત સારાને

થાય જેમ દેશનું સાર તેવી ઠચ્છા હૃદય ધારું

ઉદ્દેશ એજ મારો છે કુસંપ કજીઓ અકારો છે

સંપીને સર્વ જો રહેશે રીઢી સીઢી ત્રિલુ દેશે

માટે જો આર્યના સંતાન કરાવું ઐક્યતાનું બાન

પ્રાણી સર્વના છે સમાન મીથ્યા ન કરો અભિમાન

કલ્યાણ દેશનું કરજો સંકટ રંધનું હરજો

નીતીનો પાઠ હૃદય ધરજો સત્યતા કાર્ય તમે કરજો

સાખી—માયા મોહ મમતા જો તજો દોષ અભીમાન

પ્રભુ બબળ કરો સદા એજ મારું ગાન નાર્ય.

શાન્તી !

સમ્પ્રણ !!

શાન્તી !!!

